

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ.

K sedmdesátým narozeninám.

Není náhodou ani povinností, že u příležitosti sedmdesátých narozenin prof. dra Leopolda Heyrovského ho vzpomínáme jeho záslužné činnosti na poli římského práva. Snad neexistuje český právník vyšší z naší starobylé »Alma Mater«, který by nejen neznal, neposlouchal, nýbrž i nemiloval tohoto učitele základu všeho právního vědění, římského práva, které mu prof. Heyrovský svým jasným výkladem přibližuje. Celé generace byly jím vychovány, celým generacím dostalo se jeho prací pevných základů právního chápání a myšlení. Prof. Heyrovský jest zakladatelem vědy práva římského, pěstovaně českým jazykem a také nejvýznačnějším jejím představitelem.

Bude tomu právě v těchto dnech sedmdesát let, co narodil se v Českých Budějovicích dne 14. listopadu 1852. Po ukončení gymnasia studoval práva na pražské universitě, tenkrát ještě nerozdělené a jsa žákem Czyhlarzovým a Esmarchovým (jehož později vzpomenu krásným článkem v »Památku Všeherdu« 1918), dosáhl hodnosti doktora práv r. 1876. Navštívil university berlínskou a mnichovskou, dvě léta nato již dne 22. září r. 1878 habilitoval se na právnické fakultě pražské pro obor práva římského. Pro své nadání a nevšední píli svou byl nedlouho na to (r. 1882) jmenován mimořádným profesorem tohoto předmětu; když pak téhož roku, jak známo, pražská universita byla rozdělena na českou a německou, přešel i prof. Heyrovský na českou universitu, na níž od té doby nepřetržitě setrval, stav se roku 1890 profesorem řádným a zjednav si vážnosti a úcty, jaká mu náleží. Dvakrát byl děkanem právnické fakulty, a to v letech 1895—6 a 1903—4, v roce 1908—9 byl zvolen za rektora university.

Než na nové české universitě macešsky vybavené něčkal Heyrovského klid, nutný k vědecké práci. Nebylo prostředí, nebylo pomůcek. S holýma rukama musili čeští universitní profesori nahrazovati a doháněti to, co šťastnější jejich kolegové university německé dávno měli vytvořeno, sklízějce bez své zásluhy ovoce práce předešlých generací. V dobách, kdy prof. Heyrovský vstupoval na pole vědecké, byla česká věda právní v počátcích: nebylo názvosloví, nebylo tradice, nebylo českých knih. Heyrovský ve všem začínal. Viděl, že nejprve je nutno mládež vycho-

vati a vzdělati, a dáti jí do života přesné právní pojmy. Proto hned na počátku své dráhy universitní dal studentstvu učebnici: »Institute práva římského« (1886), jež brzy byla rozebrána a vyšla v novém vydání (1894). Spisem tím byl největší nedostatek v tomto směru zažehnán. Než právě jeho vědecké přesvědčení nespokojilo se s touto učebnicí. A proto r. 1901 prof. Heyrovský vydává nový obsáhlý spis »Dějiny a systém soukromého práva římského,¹⁾ knihu to psanou jasným slohem a jistě úplnou pro poznání disciplíny práva římského. Práce tato může býti vzorem vědecké universitní učebnice, demonstrující ihned jednotlivé instituty na příkladech, čerpaných přímo z pramenů a uvádějící podrobný výčet literatury, čímž se stává nezbytnou vůdčí pomůckou při všech řešeních otázek práva římského. Bylo by zbytečno, abychom na tomto místě rozepisovali se o významu a ceně tohoto díla, neboť každý právník měl je a musil míti v ruce a dovede každý sám oceniti práci a dobro, jež Heyrovský české vědě právní prokázal.

Vědecká činnost Heyrovského nese se směrem školy historické, jak se tradovala na pražské universitě od doby jeho studií. Kromě větší práce jeho »Ueber die rechtliche Grundlage der leges contractus bei Rechtsgeschäften« ukládal výsledky své činnosti v nesčetné články, roztroušené po vědeckých časopisech,²⁾ zabývá se po výtce čistým právem římským, nejen soukromým, nýbrž i veřejným. V nich, jako v recensích, uplatňuje se jeho bystrá právnícká koncepce a jasné podání, v němž jest Heyrovský mistrem. Sluší tu rovněž vzpomenouti jeho výkladů při jednotlivých heslech v »Ottově Slovníku Naučném«, jehož byl spolupracovníkem.

V poslední pak době vzbudily pozornost jeho studie o civilním procesu římském, uveřejňované hlavně ve »Sborníku věd právních a státních«. Kromě obsáhlých »Studii k civilnímu procesu římskému« je nutno se zmíniti o pojednáních »Iudex datus v civil. procesu římském«, »Obhajovací prostředky v civil. procesu římském« a »O zastoupení v civil. procesu římském«. Jistě nevyzní nadarmo appel jeho žáka prof. Vančury³⁾ a Heyrovský podejme se úlohy, napsati nám soustavný spis o této materii. Nikdo jiný by nebyl k tomu lépe povolán než on. Nárys minulého roku vydaný (»Civilní proces římský« litografovaně ve »Všehrd«) skýtlá naději, že autor jeho přes veškeru nepřízeň osudné doby dá naši vědě dílo, jehož dosud postrádá.

Ani ostatních odvětví neponechal Heyrovský bez povšimnutí. Stačí jen uvéstí studii z papyrologie »O řeckých a latinských listinách papyrových z Egypta« (1901) a pojednání »O právní platnosti konstitucí císařů římských« (1909).

¹⁾ Třetí vydání (čítáno od »Institucí«) r. 1903, čtvrté 1910, páté 1921—2, neustále upravované a doplňované.

²⁾ Je to zejména »Právník, Sborník v. pr. a st., Atheneum, Krit. Vierteljahrsschrift f. Gesetzgebung, Zeitschrift für das privat- und öffentl. Recht« a j. v.

³⁾ Viz »Památník Všehrd« 1918.

Zvlášt' význačné místo v literární tvorbě Heyrovského zaujímají jeho recenze, uveřejňované rovněž po různu v časopisech, v posledním dvacetiletí hlavně ve Sborníku věd pr. a st. Zdají se většinou na prvý pohled jen neobyčejně důkladnými výtahy z kritizovaného díla, ale při bližším čtení seznáme, co je zde sneseno nového, vlastního materiálu, jak Heyrovskému každý větší rozbor cizího literárního díla je pilnou a svědomitou prací, váženou přímo z pramenů a opřenou o jeho obdivuhodnou znalost odborné literatury, sahající mnohdy i za meze romanistiky.

Než obraz prof. Heyrovského nebyl by úplný, kdybychom nevzpomenuli jeho veřejného života, a to jednak v živlu mu nejbližším, na universitě a mezi studenty, jednak v širším působišti.

Prof. Heyrovský celou svou bytostí srátl s universitou. Byl přítomen jejímu oddělení, nebylo u něho nikdy rozpaků, kde má přiložiti svou pilnou ruku k dílu. Při jeho příslovečném zájmu o vše nové, neobejde se bez něj žádná akce. Není události důležitější a činnosti, na níž by prof. Heyrovský nebral živou účast at přímo, at nepřímou. Jest známa jeho činnost jako stavebního referenta v komisi pro důstojnou výstavbu budovy nové právnické fakulty naší university, kterážto práce nyní teprve bohda ponese své ovoce.

Obliba Heyrovského z universitní činnosti přenášela se i do ostatního veřejného českého života, a třebaš pro svou vzácnou povahu nenašel zalíbení v práci politické, jež odvedla tolik talentů od pravého jich povolání, zůstával věren své vědě a universitě, byl vážen všude a v důležitých otázkách veřejných s důvěrou brán na radu. Tak uplatnil se i v České Akademii, kde dosud jest předsedou první třídy, i ve Společnosti Nauk, v kuratoriu Moderní Galerie a na místech jiných.

Heyrovský vždy cítil se svými žáky a posluchači, jsa jim laskavým učitelem a obětavým pomocníkem. Svým volným přednesem dovedl vždy stvořiti v posluchárně milé prostředí mezi sebou — učitelem a žáky-posluchači. Jeho přednášky vždy byly četně navštěvovány — vždyť Heyrovský třebaže požívá neobmezené úcty všech, svým milým jednáním jakoby se cítil jen rádcem těch, kteří přišli načerpati z hluboké studnice jeho vědění. Ví dobře, jak naléztí pravou cestu k srdci žákovu, zná, jak zmenšiti prostoru mezi katedrou a lavicemi a dovede podati s vřelým stiskem ruku. Jeho vlídnost zkušební je všemi uznávána a byť nikdy nikomu nevědomostí neodpustil, přece jest mírným a klidným examinatorem, dodáváje odvahy kandidátu zaraženému a znervosnělému.

Zájem universitního studentva prof. Heyrovský nepustí z mysli ani mimo fakultu. Jest předobře známa jeho lidumilná činnost v podpůrných institucích studentských, at již v koleji Hlávkově, at v Jonákově nadaci, Mense Akademické a pod. Nechybí při žádném důležitějším podniku právnického dorostu. Těm, kteří měli příležitost poznati ho za dob válečných, nevymizí z paměti, jak pomáhal postiženým a jaké projevoval vzácné

pochopení v boji o spravedlivé požadavky. A když organisace našeho dorostu nenalezla milosti v očích tehdejších držitelů moci, tehdy prof. Heyrovský byl z prvních, který nejen radou a útěchou, ale i přelaskavým příspěvkem podporoval, kde jen mohl.

A tak po sedmdesáti letech svého plodného života, zasvěceného vědě a práci pro dobro, může prof. Heyrovský s hrdostí pohlížeti zpět. Spolek československých právníků »Vše hrd«, jenž počítá ho mezi první své čestné členy, jménem kolegů na universitě dosud jsoucích i z ní již vyšlých, připojí se svým blahopřáním ke gratulaci celého českého světa právníckého, děkuje mu za veškerou činnost ve prospěch právníckého dorostu prokázanou a vyslovuje přání všech, aby prof. Heyrovský byl nám ještě dlouho zachován, jsa vážen všemi pro vzácné vlastnosti svého ducha.

K. F.

Válečné a poválečné přírážky k daním přímým.

Dr. Karel Novák (Praha).

(Pokračování)

B. Samosprávné přírážky k daním přímým.

Finanční správa komun jest samostatná a od státní správy oddělená. Ba, ne arci plnou měrou, hospodaření a samostatné rozhodování ve svazích samosprávných o vlastních finančních prostředcích bývá považováno za část samostatné a nezatatelné působnosti jejich.

Než také stát má velký zájem na finančním hospodaření komun. Jednak stát v zájmu nerušeného a účelného vedení správních záležitostí veřejné povahy musí ponechati obcím a vyšším svazům určitou volnost v opatřování finančních prostředků ku konání těchto funkcí, jednak musí tuto činnost regulovati, aby samosprávné svazy nepokročily ve vymáhání dávek a příspěvků tak daleko, že by ohrozily samy příjmové zdroje státní. Nastává tak na tomto poli nebezpečná konkurence komun a státu, neboť oba organismy mají pramen svých příjmů z důchodů hospodářství soukromých. Dále pak stát musí nutně bdíti nad tím, aby ve finančním hospodářství obcí byl zachován princip spravedlnosti a rovnoměrnosti, aby část občanů v obci nebyla nucena dočasnou majoritou ve správě nésti většinu nákladů obecních nebo naopak, aby zařízení prospívající jen části příslušníků nebyla hrazena z příspěvků všech nebo převážné většiny.

Ve všech těchto směrech nastává tudíž zasahování státu do finančního hospodářství obcí.

Výdaje komun mohou býti hrazeny různým způsobem a příjmy obecní mohou býti tedy několikeré:

1. Jsou to v prvě řadě příjmy soukromohospodářské povahy, ze statků, plynáren, elektráren, vodáren, pohřebních ústavů, pod-